

La badia de Sant Feliu en una il·lustració de "Las ruinas de mi convento" de 1856.

La drassana reial de Sant Feliu de Guíxols

**BENET JULIÀ
I FIGUERES**

Quan va finalitzar la Guerra de Successió, l'equip governant de Felip V es dedicà, entre altres coses, a potenciar l'Armada Espanyola, construint tant en drassanes de la costa cantàbrica com la de la catalana, per activar l'entrega de navilis, com potser, per comparar també, qualitats tècniques i econòmiques, segons el lloc de fabricació. Per dit motiu fou preferida la vila de St. Feliu per situar-hi un Parc Naval durant els anys que van des del 1716 al 1721.

Poques dades hem sabut trobar per orientar-nos sobre aquest afer; alguna indicació sobre tres naus construïdes i notes sobre les cerimònies de llurs benediccions, però la informació tècnica i les vicissituds d'aquests vaixells, només les obtindríem consultant protocols de l'Armada, cosa que s'aparta de la intenció del present treball, que només vol presentar la documentació trobada en els arxius locals. Voldríem,

però, remarcar que en el Museu Marítim de Barcelona i registrada amb el N.º 162, es guarda una fragata de dos ponts i 42 canons, construïda a St. Feliu durant aquest segle, segons escut que presenta. Nosaltres suggerim que podria ésser una còpia o àdhuc una maqueta d'alguna d'aquestes naus allí elaborades.

Abans d'estendre'ns en la nostra exposició sobre la drassana guixolenc, convindria encara destacar alguns fets importants d'aquesta centúria i relacionada amb la cosa marítima; així tenim el pas o canvi de direcció en la construcció de naus, de la clàssica, realitzada pels mestres d'aixa, a la moderna, en mans de tècnics amb estudis científics com eren els nous enginyers navals, iniciats en les nacions atlàntiques, sobretot Holanda i França. Un altre aspecte fou la imposició en l'Armada, del navili que desplaçarà en la Mediterrània, les naus de la línia de la galera i encara que hi ha constància d'una modesta activitat constructora en les drassanes barcelonines (dues galeres el 1732 i quatre el 1734) cap al 1748 vindrà finalment

l'abolició de l'esquadra o Cos de Galeres de la Marina Reial⁽¹⁾.

El darrer punt a tractar es refereix als nostres mestres d'aixa, els quals a causa d'haver treballat en la construcció de naus a St. Feliu i posteriorment a Pasajes en ésser mobilitzats⁽²⁾, es posaren en contacte amb unes noves tècniques que potser ajudarien a contestar les preguntes que es fa un historiador de la nostra Marina quan tracta dels vaixells del vuit-cents sobre on, quan i com adquiriren la destresa necessària per produir el nou tipus de velar apte per navegar per l'Atlàntic⁽³⁾; segurament si la resposta fos afirmativa, hi hauríem d'incloure els nostres artesans guixolencs, entre els pioners.

Activitat de la Drassana

Després d'aquesta breu introducció, podem passar a la descripció cronològica de l'activitat de la mestrança, començant el 1716, en què foren terrenyats, per ordre dels regidors, tots els terrenys de davant la muralla derruïda, la qual cosa servirà tant per

als magatzems de la fusta com per a la drassana del Parc Naval. Com que la Universitat guixolencina passa per un mal moment econòmic, és el ric negociant local, Benet Pellicer, el que avança els diners per pagar-ho, segons es desprèn de la lectura de l'acord del 8 de març⁽⁴⁾. També pel mateix mes de gener, és la compra de bescuit i vi, que sembla que resultà ésser de mala qualitat⁽⁵⁾ conforme declarà el tresorer de *"la fàbrica de navío que de presente se construye en S. Feliu"* D. Antonio Nebra.

Per l'abril, amb el treball començat, s'hagué de parar per falta de diners, com així s'exclamà l'assentista *"D. Juan Campos, empresario (?) del buque del navío que se debe fabricar en..."* quan va queixar-se davant de notari, del retard a enviar-li el contracte i els diners⁽⁶⁾ i que l'obligaria, per això, a endarrerir el dia de la seva entrega.

Però l'obra tira endavant; pel maig es firma un document entre el comerciant local, Sebastià Bonet, i D. Espíritu Pascali, "Preboste General de los Reales Exércitos", en el qual el primer es compromet a traslladar des del port de Blanes al de Sant Feliu i abans del 28 del proper mes d'agost, tota la fusta serrada i desbastada procedent dels boscos de Tordera i destinats al Parc Naval de la vila guixolencina⁽⁷⁾. Pel dit treball cobrarà 45 diners per quintar de fusta, ço és, 9 diners per llegua i quintar, segons té senyalat S. M. i a cobrar a mesura que vagi entregant el material. A continuació hi ha un altre document de tres prohoms

de Tordera, que seran els que aportaran els tres-cents arbres contractats a més dels homes necessaris per carregar les naus de Bonet.

Segurament no tota la fusta vingué per mar, sinó igualment de contrades properes, ja que es coneix un magatzem ubicat a la casa de n'Alou del terme de Llagostera⁽⁸⁾.

La construcció d'un vaixell

La tardor i l'hivern d'aquest any es degué treballar fortament en la construcció del vaixell, el qual fou enllestit per la primavera del 1717. Acabada l'any amb la presència de tècnics francesos⁽⁹⁾; mort d'un soldat flamenc destinat "al vaixell que s'està fent a la platja"; entrega de pega grega -400 arroves- a Marià Dorca per l'execució del navili, de part del capità Campos, etc.

D'aquest capità del seu conrames-tre Delfin o Delfino, ja no se'n parlarà més, excepte en unes declaracions del prevere Mn. Llanví, el qual indica que va deixar una premsa al tal Delfino quan la varada del San Félix, vaixell que no tenim documentat i que no sabem si és un lapsus del notari o una nau amb aquest nom, o bé el nom primitiu del que posteriorment s'anomenarà el "San Felipe" com era habitual de fer⁽¹⁰⁾. Potser una indicació útil seria la nota escrita en un plànol d'aquesta centúria on s'indica que al començament de l'actual rambla Vidal, entre els anys 1717 i 1720, es construïren quatre vaixells o naus, ja

que no crec pas que pugui considerar-se com a tal el quetx "San Ramón", que s'aparellà vers el 1719⁽¹¹⁾.

El 18 de maig de 1717 hi ha la gran cerimònia de la benedicció de la nau acabada, a la qual s'imposà el nom de "San Felipe" en honor del monarca⁽¹²⁾. Fou oficiada per l'abat Couvarem i comunitat, essent el padrí el Coronel del regiment de Cantàbria, comandant de la plaça. Sortiren de l'església amb l'abat revestit de capa, mitra i bàcul, assistit dels ministres, comunitat i preveres i precedit de les banderes i ganfarons de les confraries. Feta la benedicció, es cantà missa solemne a popa, seguida de la benedicció igualment, de les banderes i armes del vaixell, i retornaren en forma de processó al Monestir. Referent a la presa de possessió per l'Armada no hem trobat documentació; només sabem que a finals de juny encara "estava ancorat en el port"⁽¹³⁾.

Dos navilis més

Ara a la drassana es faran dues naus més, però a càrrec d'un assentista de Madrid, D. Bernardo Cambí, que tindrà el francès Fco. Reyfard com a representant seu a St. Feliu, amb els tècnics francesos *"Reynaldc Boyer, constructor de buques (unes vegades) o Ingeniero Naval (altres) y Pedro Otran, contramaestre etc..."* més un nombre indeterminat de mestres d'aixa, cala-



La badia en un dibuix anònim de 1852.

Drassana

fats, barrinarires, corders, tallista de fusta, etc. La primera que és construïrà serà l'anomenada "El Cambí", batejada posteriorment amb el nom de "San Bartolomé". Per inspeccionar personalment la marxa de la mestrança, estigué a la nostra vila, el Superintendent Patiño, i s'allotjà a casa del citat i ric negociant Benet Pellicer, en el carrer Major antic, on es descarregaren 50 quintars de llenya per al seu ús. Igualment 2000 quintars foren entregats per S. Felipe i altres naus⁽¹⁴⁾.

Poques novetats més tenim d'aquest any. El primitiu tresorer Antoni Nebra, del temps de Campos, ara ha estat canviat per Marcos Antonio de Llera, que en els seus documents parla sempre de "la fábrica de navios" en plural com igualment ho fa Boyer, en un document, "de la fábrica del navio que se espera y de cuantos se mandare construir" senyalant-nos una confiança en la continuïtat. Finalment l'escassa documentació que tenim només ens indica que el "San Felipe" salpà del nostre port amb uns quants mariners locals⁽¹⁵⁾ i que les forges del Parc Naval eren en un taller de Francisco Patxot, sabater⁽¹⁶⁾.

Es comença el 1718 treballant intensament en la drassana; s'obté inclús permís de l'Església per als dies festius⁽¹⁷⁾ s'aconsegueix que per l'agost la benedicció de la nova nau amb el nom de "San Bartolomé" i la cerimònia ja explicada de la varada anterior. Relacionada amb aquesta activitat laboral tenim dues dades de diferents pagaments efectuats pel negociant guixolenc Joan Pellicer⁽¹⁸⁾ on s'entreguen "1500 doblones para pagar a los operarios del navio que se construye en esta playa, 1200 doblones en papeletas de a doblón cada una, de dinero de cruz de Aragón y los 300 doblones restantes en papeletas de a doce reales de ardite cada una en dineros catalanes...". Igualment per un altre document⁽¹⁹⁾ ens assabentem que el tresorer Marcos Ant^o de Llera, pot obtenir de l'alfòndic local "el caudal que precisamente tuviere menester para satisfacer los gastos legítimos que aquí se ocasionan".

Finalment, el 30 de setembre, és firmat davant notari⁽²⁰⁾ el document pel qual l'Armada, representada per "D. Francisco Cornejo, Caballero del Orden de Santiago, capitán de altopordo de la Armada Real". En copiem alguns paràgrafs "... pues está con tres amarras por la proa a saber un cable sencillo de veinte pulgadas dado en tierra al Este, otro cable sencillo de veintiuna pulgadas al sueste, (?) con ancla de quarenta quintales, un ajuste de dos cables de veintiuna pulgadas entalingado a una ancla de treinta y

ocho quintales al sudoeste. Por la popa un cable de quince pulgadas dado en tierra a un ancla de cincuenta y cinco quintales al noroeste, tres calabrotes de nueve a diez pulgadas dados a tierra juntos al norte...".

L'any 1719 continua a tot ritme la construcció d'un nou navili, segurament apressat per la pèrdua de l'esquadra a Siracusa a mans dels anglesos; persisteix la vinguda de fusta de Cassà⁽²¹⁾ i de cànem tant pel Principat com d'Itàlia⁽²²⁾ per elaborar le gúmenes.

Per això, el dos de juny, es pot fer la benedicció del nou vaixell amb el nom "N^a S^a de Montserrat"⁽²³⁾ i l'entrega a l'Armada, el nou del mateix mes, en la persona de D. Francisco Fordés⁽²⁴⁾, que certifica també les característiques en què està la nau que accepta. Diu així: "... El navio de guerra llamado El Catalán, anclado en la rada a su satisfacción... pues está con dos amarras por la proa (?) a saber un cable sencillo de 18 pulgadas dado en tierra al este, otro cable de 19 pulgadas y el otro de 16 entalingados a un ancla de 40 quintales al oeste. Por la popa dos calabrotes de 9 y 10 pulgadas dados en tierra a un ancla de 36 quintales...".

Aquest vaixell no devia pas estar acabat del tot, quan tenim que l'escultor, el francès Sicard de Marsella, "promete a D. Fco. Reyfard, Director de la fábrica del navio de guerra... llamado El Catalán, que hará todo lo que le toca hacer de la contrata... sobre la fábrica de la escultura que debe servir y será necesaria por el dicho navio por el precio de 350 pesos escudos moneda española..."⁽²⁵⁾.

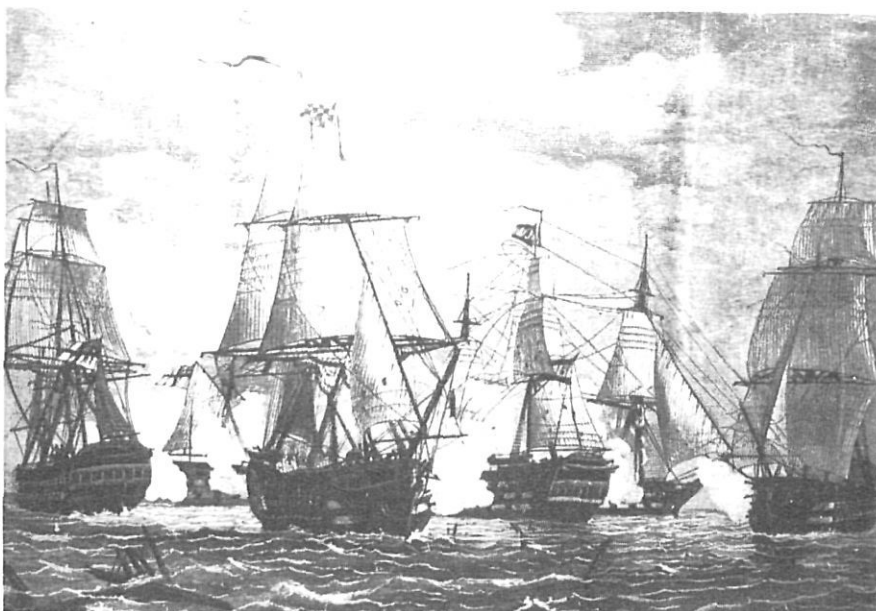
Acabada la feina, sembla que l'equip francès i sobretot Reyfard, tenen pressa per marxar, la qual cosa és relacionada amb els fets bèl·lics contra el seu país. Aquest director, d'una manera

molt detallada, obté documentació notarial relacionada amb tots els seus empleats, on declaren haver cobrat correctament pels dies de treball⁽²⁶⁾, documentació que fa pensar en un clar interès de poder quedar bé davant l'assentista de Madrid, en finalitzar el seu contracte.

A punt de desaparèixer

Absents els francesos, l'Administració central es responsabilitza de la direcció del Parc; efectivament, al cap de pocs dies, hi ha una ordre del Superintendent Reial General de Catalunya dirigida al guarda del magatzem local, perquè registri les cases de les persones sospitoses de guardar fusta del dit Parc Naval⁽²⁷⁾. La inspecció és positiva en diferents domicilis, entre ells, el del batlle de la vila; tots declaren que són regals fets pels antics representants de la fàbrica de navilis –Boyer, Reyfard, Delfin, etc.–. Només un capellà es posa tossut i no accepta la requisita, perquè diu que, com a religiós, no l'afectava; requerit posteriorment pel Bisbe, claudica i indica que podien endur-se les fustes regalades per Reyfard, però que n'hi ha una que és ben seva perquè li havia estat donada pel capità Delfin en recompensa a una premsa que li deixà i es trencà quan hi hagué la varada del navili "San Félix", fet ja comentat més amunt.

Un altre inventari de fusta és sol·licitat posteriorment als regidors i hi trobem citat el quetx que en la drassana havia estat començat el gener⁽²⁸⁾ "... con sus puntales de pino y roble... 239 piezas de roble; algunas piezas que son borage, etc...". Aquesta embarcació coneguda com el "San Ramón" és construïda a un ritme molt lent i sota la responsabilitat, ara, de D.



La batalla de Trafalgar.



A partir de 1721 desapareixen els senyals de vida de la drassana naval de Sant Feliu.

Gerónimo Domínguez Tenorio, Comissari ordenador de Marina durant aquells anys.

Durant l'any 1720 ja no trobem cap més indicació de la colònia francesa a part de la compra feta per Boyer, de cinc llibres escrits en la seva llengua i un trabuquet, en un encant efectuat a la vila pel novembre⁽²⁹⁾. Tampoc no hi ha indicacions d'haver-se efectuat més construccions navals, però sí de conservar-se el lloc anomenat Parc, el qual segurament acabaria coneixent-se com a Parc del Rei. Així, en un document d'establiment entre l'Abat i Benet Valmanya, atès que aquest disposava d'unes terres en el baluard de les derruïdes muralles, les afrontacions de les quals eren per orient amb un carrer que hi havia entre la vila i el raval de Tueda (rambla Vidal) (?); per migdia amb camí de mar; a occident amb el carrer obert dit de St. Pere i a nord amb la casa i horta de Francisco Pi, sastre, detallen que la "dita terra a vos establida està ocupada de fusta de S. M. de la fàbrica passada de vaixells i circuida d'una empalissada. I mentre estigui així ocupada, no podrà establir-s'hi⁽³⁰⁾.

La indicació d'un genovès que encara treballà a la drassana fins al 1721; el nomenament de Juan Daygnas com a guarda del Parc⁽³¹⁾ i la continuació de tresorer de Marcos Ant^o. de Llera, són els únics senyals d'una vida lànguïda de la nostra drassana naval, destinada ja a desaparèixer.



NOTES:

- (1) GARCÍA SANZ, Arcadi: *Història de la Marina Catalana*, Ed. Aedos, 1977, p. 402. Arxiu Històric i Municipal de St. Feliu de Guíxols: Manual d'acords, 1732, 10 de gener-1736, 4 de gener.
- (2) Arxiu Provincial de Girona. Llibres de la Notaria de St. Feliu de Guíxols, 1726, 25 de març-1728, 16 de novembre-1729, 7 de juliol.
- (3) Vegeu nota 1^o.
- (4) Manual d'acords 1716, 8 de març.
- (5) Notaria 1717, 2 de febrer.
- (6) Id. 1716, 17 d'abril-1720, 22 de gener.
- (7) Id. id., 13 de maig.
- (8) Id. id., 20 d'octubre.
- (9) Id. 1717, 15 de desembre.
- (10) Id. 1719, 3 de juliol.
- (11) ESTEVA CRUAÑAS, Lluís: *El Passeig del Mar de Sant Feliu de Guíxols compleix 150 anys*.
- (12) "Torre del Fum. L'almirallat de St. Feliu a començament del segle XVIII" dins la revista *Costa Brava*, 14/III/1931, n.º 46, S.F.G.
- (13) Not. 1717, 27 de juny.
- (14) A.H.M.S.F. Llibre del Clavari, lligall 34.
- (15) Not. 1717, 15 de desembre.

- (16) Id. id., 22 d'agost.
- (17) ESTEVA CRUAÑAS, Lluís. Notes inèdites.
- (18) Not. 1718, 16 de juliol.
- (19) Id. id., 3 d'agost.
- (20) Id. id., 30 de setembre. Fco. Cornejo n.º 1669 a Santander i m. 1750 a Madrid. Ingressà a l'Exèrcit passant prompte a l'Armada, a la qual dedicà tota la seva vida; acabà a la màxima categoria. Es troba en tots els fets de guerra d'aquella època i sobretot, per a la nostra història, el 1717 en la conquesta de Sardenya i el 1733 en la d'Orà.
- (21) Not. 1719, 14 de febrer.
- (22) Id. id., 13 de març.
- (23) Vegeu nota 12.
- (24) Not. 1719, 13 de juny.
- (25) Id. id., 15 de juny.
- (26) Id. id., 17 de juny.
- (27) Id. id., 28 de juny, 1 de juliol i 3 de juliol.
- (28) Id. id., 20 d'octubre. 1721, 3 de novembre.
- (29) Id. 1720, novembre.
- (30) Id. id., 21 de gener. -1738, 30 d'abril.
- (31) Id. id., 29 d'agost.